

Alınış tarihi (Received): 09.11.2022
Kabul tarihi (Accepted): 28.11.2022

Turhal Şeker Fabrikasının Özelleştirilmesinin Çiftçi Üzerindeki Etkisinin Değerlendirmesi

Gülistan ERDAL^{1*}, Abdüssamed DURMUŞ¹

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Taşlıçiftlik Kampüsü, Tokat
*Sorumlu yazar: gulistan.erdal@gop.edu.tr

ÖZET: Türkiye’de 33 adet şeker pancarı fabrikası bulunmaktadır. Devlete ait 15, özel sektöre ait 12 ve pancar kooperatiflerine ait 6 fabrika vardır. Mevcut durumda kamunun sektör payı %35,5 kooperatif fabrikalarının payı %36,9 ve özel fabrikaların payı ise %27,6 olmuştur. Turhal Şeker Fabrikası ise Türkiye’nin 19 Ekim 1934’de işletmeye açılan dördüncü şeker fabrikasıdır. Turhal şeker fabrikası 17 Nisan 2018’de yapılan ihaleyle Kayseri Şeker bünyesine katılarak özelleştirilmiştir. Bu araştırma ile özelleştirilen Turhal Şeker fabrikasının üretim alanı içerisinde faaliyet gösteren çiftçilerin, özelleştirmeyle beraber fabrikanın izlediği kota uygulamalarının, alım fiyatlarının, şeker pancarı ekim alanı ve üretim miktarına etkilerinin özelleşme öncesi ve sonrası karşılaştırılarak çiftçilerin üzerinde ki etkileri araştırılmıştır. Araştırma kapsamında Tokat merkeze bağlı şeker pancarı üreten 7 köy ve beldeden toplam 84 çiftçi ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda çiftçilerin çoğunluğu özleştirmenin doğru bir karar olmadığı ve yeni yönetimin uygulamalarını yeterli bulmadıkları tespit edilmiştir. Diğer taraftan çalışmada özelleştirme öncesi ve özelleştirme sonrası karşılaştırmalar ve testler sonucunda özelleştirme politikasının şeker pancarı ekim alanında, üretim, verim ve kota miktarında ve alım fiyatında olumsuz bir etki yaratmadığı belirlenmiştir. Aksine özelleştirme sonrası şeker pancarı ekim alanı, üretim miktarı, kota ve alım fiyatlarında artış yaşanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şeker Fabrikası, Şeker pancarı, Özelleştirme, TOKAT-Merkez

Evaluation of the Privatization of the Turhal Sugar Factory Effect on the Farmer

ABSTRACT: There are 33 sugar beet factories in Turkey. There are 15 factories owned by the state, 12 owned by the private sector and 6 owned by beet cooperatives. The sector share of the current public official was 35,5%, the share of cooperative factories was 36,9% and the payment of private factories was 27,6%. Turhal Sugar Factory is also that the fourth Turkey's sugar factory to open operation on October 19, 1934. Turhal sugar factory was designed by joining Kayseri Şeker with the tender held on April 17, 2018. With this research, the farmers operating in the production area of the privatized Turhal Sugar factory, the quota practices of the factory with production, trades, sugar beet cultivation area and production amount were studied on pre-privatization and comparative pairs. In the research, a face-to-face survey was conducted with a total of 84 farmers in 7 villages towns of Tokat, the sugar beet affiliated to the center. As a result of research is retained most of the farmers think that specialization isn't a good decision and isn't sufficient new management. On the other hand, it is determined by working field pre research and post research is compared and result of test doesn't have negative effect of sugar beet cultivation area, production, yield, quota amount and purchase price. Conversely after specialization has been increased in sugar beet cultivation area, production amount, quota and trading.

Keywords: Sugar Factory, Sugar beet, Privatization, TOKAT-Center

1. Giriş

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde ilk kurulan yerli endüstri kollarından biri şeker sanayidir. Bu sanayinin hammaddesi olan şeker pancarı çok yönlü etkisiyle ülkenin tarımsal kalkınmasına ve milli ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Bu bakımdan devlet çok geniş bir gelir kaynağı teşkil eden şeker pancarı tarımını çeşitli teşvik edici tedbirlerle geliştirmeye daima özen göstermiştir (Kızılaslan ve Gürler, 2000). Şeker sanayi hemen her ülkede hem şeker hammaddeleri tarımının gelişmesinde hem de sanayileşmeye geçişte arada bulunan tarım sanayidir. Cumhuriyet öncesi döneme kadar gerilere gitmekle beraber esas kuruluşu Cumhuriyetin ilk 15 yılında olmuştur. 1926 yılında açılan Uşak ve Alpullu Fabrikalarını takiben 1933 yılında Eskişehir ve 1934 yılında Turhal Fabrikaları faaliyete geçmiştir. 1935’de ise, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi (TŞFAŞ) kurulmuştur (Er, 2001).

Türkiye’de Özelleştirme süreci öncesinde 33 şeker fabrikasının 25 tanesi Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. bünyesinde iken özel sektör bünyesinde yer alan 8 adet şeker fabrikasından 5’i Pancar Kooperatif (Pankobirlik) kapsamında 3’ü ise özel şirketlerin kontrolü altında bulunmaktaydı (Çiçek ve Acar, 2018). 2018 yılında yürürlüğe giren özelleştirme kararı sonrasında Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. bünyesinde yer alan 10 fabrika özelleştirilmiş ve kamunun sektör payı %35.5 kooperatif fabrikalarının payı %36.9 özel fabrikaların payı ise %27.6 olmuştur (Anonim, 2021b). Turhal şeker fabrikası ise 17 Nisan 2018’de yapılan ihaleyle Kayseri Şeker bünyesine katılarak özelleştirilmiştir.

Stratejik bir ürün olan şeker, Dünyada 110 ülkede, 37.4 milyon tonu pancardan, 133.1 milyon tonu kamıştan olmak üzere toplam 170.5 milyon ton üretilmiştir. Türkiye’de ise şeker, tamamen şeker pancarından elde edilmektedir. Dünyada en fazla üreten ülke 33.8 milyon tonla Brezilya, en fazla tüketen ülke 26 milyon tonla Hindistan, en fazla İhracat yapan ülke 24.7 milyon tonla Brezilya, en fazla ithalat yapan ülke ise 5.2 milyon tonla Endonezya’dır. Türkiye pancardan şeker üreten ülkeler arasında 3 milyon tonluk üretimle, Dünya’da beşinci, Avrupa Kıtasında dördüncü sırada yer almıştır (Anonim, 2021c). 2020 TÜİK verilerine göre; Türkiye’nin şeker Pancarı ekim alanı 3.381.078 dekadır. Üretim miktarı 23.025.738 ton ve şeker pancarında ortalama dekara verim ise 6.810 kilogramdır (TÜİK, 2020). Tokat ilinde ise 99.64 da’lık alanda ortalama verim 5.898 kg olup toplam üretim miktarı 563.333 tondur. Şeker pancarı üretiminde Tokat ili Türkiye toplam üretiminin %3’nü oluşturmaktadır (Anonim, 2021a).

Literatürde özelleştirmenin şeker fabrikalarının üretime ve istihdama etkileri ve, gıda sektörü kapsamında özelleştirmelerin önemi şeklinde çalışmalar mevcuttur (Kendirli, 2018; Çiçek ve Acar, 2018; Polat, 2019). Buna karşın Şeker fabrikalarına ham madde sağlayan çiftçilerin özelleşmeden nasıl etkilendiği, beklentileri, kaygı ve endişeleri konusunda yapılmış bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Yıllar boyunca devletin güvencesiyle üretimlerini gerçekleştiren çiftçilerin bağlı oldukları fabrikanın özelleştirilmesinden olumlu ya da olumsuz anlamda en fazla etkilenen kesim olduğu yadsınamaz. Bu araştırma ile bu eksiliğin giderilmesi amaçlanmıştır. Bölge tarımında şeker pancarı üretimi ekonomik ve kültürel açıdan önemli bir yere sahiptir. Araştırmada Turhal şeker fabrikası üretim bölgesinde yer alan bu çiftçilerin fabrikanın özelleştirilmesi karşısındaki tutum davranışları incelenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın ana materyalini Tokat merkez ilçesindeki şeker pancarı üretimi yapan 84 işletmeden yüz yüze anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırmada ayrıca makro düzeyde istatistiki verilerden ve daha önce konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır.

Araştırma bölgesinde 2021-2022 üretim döneminde şeker pancarı yetiştiren belde ve köylerin isimleri ve toplam şeker pancarı ekim alanları Kayseri şeker bölge müdürlüğünden ve Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğünden alınmıştır. Bu kapsamda şeker pancarı tarımının Tokat merkez ilçede yoğunlaştığı ve toplam 36 köy ve belde üretim gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Toplam köy ve belde sayısının %20 sinin dikkate alınmasının popülasyonu temsil edeceği düşüncesiyle 7 adet köy ve belde belirlenmiştir. Çalışmada incelenen 7 köy ve belde belirlenirken; bölgeyi gerek coğrafi açıdan gerek işletme büyüklükleri açısından en iyi temsil edebilecek yerler seçilmeye çalışılmıştır. Belirlenen köy ve beldelerde şeker pancarı üretimi yapan 420 çiftçi bulunmaktadır. Bu çiftçilerden %95 güven sınırlarında %10 hata payı ve özelleştirmeden memnuniyet düzeyi %50 ($p=0,5$) olduğu varsayılarak toplam 84 çiftçi örnek hacmi olarak belirlenmiştir. İlgili köylerden rastgele seçilen çiftçiler ile yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. İncelenen köy-beldelerin her birinde bulunan çiftçi sayısı ve anket yapılan çiftçi sayısı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Anket yapılan köy/belde ve çiftçi sayıları

Table 1. Number of villages/towns and farmers surveyed

Belde/Köyler	Mevcut Çiftçi Sayısı (Adet)	Anket Yapılan Çiftçi Sayısı (Adet)
Gözova	113	23
Aktepe	100	20
Bedirkale	56	11
Güryıldız	48	10
Çamlıbel	47	9
Çamağzı	36	7
Gaziosmanpaşa	20	4
Toplam	420	84

Anketlerden elde edilen tüm verilere ait frekans ve yüzde hesapları oluşturulmuş, çapraz tablolar yapılmıştır. İncelenen değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için ki-kare testi uygulanmıştır. Çiftçilerin özelleştirme öncesi ve sonrası memnuniyetleri 2 bağımlı değişken wilcoxon t testi ile karşılaştırılmıştır. Analizler SPSS 18 programı kullanılarak yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Araştırma bölgesinde incelenen çiftçilerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri belirlenmiş ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Çiftçilerin sosyo- ekonomik ve demografik özellikleri
 Table 2. Socio-economic and demographic characteristics of farmers

Demografik Özellikler		Frekans	(%)
Cinsiyet	Erkek	79	94.0
	Kadın	5	6.0
	Toplam	84	100.0
Yaş	20-40 yaş arası	23	27.4
	41-60 yaş arası	43	51.2
	61 ve üzeri	18	21.4
	Toplam	84	100.0
Eğitim	İlk öğretim	61	72.6
	Lise	17	20.2
	Ön lisans	4	4.8
	Lisans	2	2.4
	Toplam	84	100.0
Meslek	Çiftçi	60	71.4
	Emekli	4	13.1
	İşçi	8	9.5
	Esnaf	11	4.8
	Ev hanımı	1	1.2
	Toplam	84	100.0
İşgücü	1-2	15	17.9
	3- 5	46	54.8
	6 ve üzeri	23	27.4
	Toplam	84	100.0

Araştırma bölgesindeki şeker pancarı üreticilerinin %94'ünün erkek olduğu kadınların ise şekerpancarı üretiminde pasif olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Oysaki üretim aşamasında kadınların işgücünden yoğun olarak yararlandığı bilinmektedir. İşletme sahibi genellikle erkeklerden oluşmaktadır. Şeker pancarı üreten çiftçilerin yarısından fazlasının 41-60 yaş aralığında olduğu, %27.4 oranında ise 20-40 yaş aralığında genç nüfusun üretime katıldığı tespit edilmiştir. Eğitim seviyelerinin ise daha çok ilköğretim ve ortaokul düzeyinde ilköğretim seviyesinde olduğu tespit edilmiştir (%72.6). Bu anlamda eğitim seviyelerinin düşük olduğu söylenebilir. Üreticilerin %71,4 oranla büyük bir kısmı çiftçilikle uğraşmakta, işgücün yoğun olarak kullanıldığı şeker pancarı üretiminde %54.8'lik oranla 3 ila 5 kişi arasında işgücü kullandıkları tespit edilmiştir (Tablo 2).

Araştırma bölgesindeki çiftçilerin arazi varlığı ve şeker pancarı üretimi yaptıkları arazi miktarı Tablo 3. ve Tablo' 4 de verilmiştir.

Tablo 3. Çiftçilerin sahip olduğu toplam arazi miktarının dağılımı (da)
 Table 3. Distribution of the total amount of land owned by the farmers (da)

	Frekans	(%)
5-40	35	41.7
41-80	25	29.8
81 ve üzeri	24	28.5
Toplam	84	100.0

Çiftçilerin sahip oldukları minimum arazi miktarı 5 dekar, maksimum arazi miktarının 600 dekar, ortalama arazi büyüklüklerinin ise 74 dekar olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında incelenen çiftçilerin yaklaşık %42'sinin 5 ila 40 dekar araziye sahip oldukları tespit

edilmiştir. Çiftçilerin şeker pancarı yetiştirdikleri alan %69.1 gibi büyük bir oranla 3-30 dekar olmakla birlikte ortalama şeker pancarı ekim alanının ise 31.4 dekar olduğu belirlenmiştir. Maksimum 100 dekarlık bir alanda şeker pancarı ekiminin yapıldığı ifade edilmiştir.

Tablo 4. Çiftçilerin şeker pancarı yetiştirdikleri arazi miktarının dağılımı (da)

Table 4. Distribution of the amount of land on which producers grow sugar beet(da)

	Frekans	(%)
3-30	59	69.1
31-60	16	19.8
61 ve üzeri	9	11.1
Toplam	81	100.0

Çiftçilerin yarısından fazlasının şeker pancarı üretiminde (%57.2) 1-20 yıllık bir tecrübeye sahip olduğunu %35.7'sinin ise 21-40 yıllık tecrübesi olduğunu belirlenmiştir. Çalışma incelenen çiftçilerin genel anlamda şeker pancarı üretiminde tecrübeli olduğu söylenebilir. Çiftçilerin neredeyse hepsi %96.4 gibi büyük bir oranla şeker pancarına alternatif ya da yan ürün olarak yetiştirdikleri bitkiler olduğu tespit edilmiştir. Alternatif ya da yan ürün olarak yetiştirilen bu bitkiler %86.4 oranında buğday, %72.8 oranında mısır olmuştur(çoklu yanıt verilmiştir). Yörenin ikliminin ılıman olması, birçok değerli ovaya sahip olması, yörede yaşayan çiftçilerin birden fazla bitki yetiştirmesine imkân vermektedir. Son dönemlerde özellikle dane mısır yetiştiriciliğine ilginin arttığı görülmektedir. Bunun nedeni ise şeker pancarına oranla girdi maliyetinin düşük olması, yetiştirme olanakları ve hasat işlemlerinin daha kolay olması ve ekonomik getirisinin daha yüksek olması çiftçileri mısıra yöneltmiştir. Bu yöredeki şeker pancarı üretimini gelecekte etkileyecek bir durumdur. İncelenen çiftçilerin yaklaşık %72'si çiftçi kayıt sistemine kayıtlı bulunmaktadır. Kayıtlı olmayan %28'lik kesim ise kendi kayıtları olmasa da hanesindeki bir bireyin üzerine kayıt olduğunu belirtmiştir.

Çiftçilerin şeker pancarı üretme nedenleri arasında en fazla (%52.4) pazarlama olanağının rahat ve kolay olması seçeneğini seçtiği görülmüştür. Bunu %23.8 oranı ile daha karlı seçeneği takip etmiştir (Tablo 5). Bunların yanında çiftçiler üretimlerini gerçekleştirmek ve belirli ihtiyaçlarını karşılayabilmek için fabrikadan bir miktar avans aldıklarını da ifade etmişlerdir. Bu uygulamaya çiftçiler arasında memnuniyetle karşılanmaktadır.

Tablo 5. Çiftçilerin şeker pancarı üretme nedenleri

Table 5. Reasons for farmers to produce sugar beet

	Frekans	(%)
Pazarlama olanağı	44	52.4
Daha karlı	20	23.8
Üretimi kolay	16	19.0
Destekler fazla	4	4.8
Toplam	84	100.0

Çiftçilerin şeker pancarı üretimi ve pazarlamasına yönelik en önemli sorunlarının neler olduğu incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6. Çiftçilerin şeker pancarı üretimi ve pazarlamasına yönelik sorunları*
 Table 6. Problems of farmers regarding sugar beet production and marketing*

	Frekans	(%)
Fiyat düşüklüğü	65	77.4
Polar oranı düşük	45	53.6
Kota	20	23.8
İşçi sorunu	14	16.7
Şeker üretilen başka ürünler	3	3.6
Pazar alternatifi	3	3.6

*Birden fazla cevap verildiği için toplam %100'ü aşmaktadır.

Çiftçiler üretim ve pazarlamada en büyük sorunları olarak fiyat düşüklüğünü öne sürmektedirler (%77.4). Girdi fiyatlarının yüksekliği nedeniyle üretim maliyetinin arttığı buna karşın şeker pancarı fiyatının yetersiz olduğu ve maliyetini karşılamadığı öne sürülmüştür. Çiftçilerin şeker pancarı üretim ve pazarlamadaki ikinci önemli sorunlarının ise polar oranı düşüklüğüdür. Özellikle 2021-2022 üretim sezonu içerisinde iklim krizinin etkisiyle istenilen aralıklarda yağış rejiminin olmaması şeker pancarında verimi ve pancardaki polar oranını yani şeker miktarının düşük olmasına sebep olmuştur. Bu da çiftçiyi ekonomik açıdan etkilemiştir.

İncelenen çiftçilerin şeker pancarı tarımıyla ilgili kararlar alırken yaklaşık %75 oranında kendi tecrübe ve bilgilerine güvenmekte farklı bilgilere ihtiyaç duymamaktadırlar. Diğer yandan %17.9 ile pancar bölge şefliği ve %14.3 Ziraat Mühendisleri yerler arasında öne çıkmaktadır (Tablo 7).

Tablo: 7. Çiftçilerin şeker pancarı tarımıyla ilgili bilgi aldıkları yerler*
 Table: 7. Where farmers get information about sugar beet farming *

	Frekans	(%)
Kendim karar veriyorum	63	75.0
Pancar bölge şefliği	15	17.9
Ziraat Mühendisleri	12	14.3
Komşu, akraba	9	10.7
Kayseri şeker	4	4.8
Ziraat odaları	3	3.6

*Birden fazla cevap verildiği için toplam %100'ü aşmaktadır.

Tablo 8.Çiftçilerin özelleştirme ile şeker pancarı yetiştirme durumu
 Table 8. The situation of farmers growing sugar beet with privatization

	Frekans	(%)
Yalnızca özelleştirme öncesi yetiştiren	3	3.6
Yalnızca özelleştirme sonrasında yetiştiren	10	11.9
Hem özelleştirme öncesi hem de sonrasında yetiştiren	71	84.5
Toplam	84	100.0

Çiftçilerin yaklaşık %4'ünün özelleştirme ile beraber şeker pancarı üretmekten vazgeçtiği %12'sinin fabrika özelleştirdikten sonra üretime başladığını %84'ünün ise hem özelleştirme öncesinde hem de özleştirme sonrasında şeker pancarı üretimi yaptığı tespit edilmiştir. Tablodaki değerler dikkate alınarak analizler yapılmıştır (Tablo 8).

Türkiye, şeker politikasında kendine yeterliliği esas almıştır. Ancak, şeker üretiminin gereksinim üzerinde çıkması ve stokların artmasının önemli bir sorun oluşturmaya başlaması nedeniyle soruna çözüm olarak 1998 yılında şeker pancarı üretimine kota uygulamasına geçilmiştir. Şeker üretim ve arzında istikrarın sağlanabilmesi amacıyla da 2001 yılında Şeker Kanunu çıkarılmıştır. Türkiye'de Şeker Sektörü; 2002/2003 pazarlama yılından bu yana, 4634 sayılı Şeker Kanunu ve bu kanuna dayalı olarak çıkarılan yönetmelikler çerçevesinde düzenlenmektedir. 4634 sayılı Kanun ile uygulamada meydana gelen başlıca değişiklikler; şeker üretim ve arzında kota uygulanması, pancar ve şeker fiyatlarındaki serbesti sistemi ve Kanun kapsamındaki konularda sektörü düzenlemek ve denetlemekle Şeker Kurulu'nun yetkilendirilmesidir. Yasaya göre kurulan Şeker Kurumu şirketler bazında şeker kotalarını belirlemektedir. Şeker Kurumu, 24.12.2017 tarih, 30280 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "KHK/696 Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile kapatılarak görev, yetki ve sorumlulukları Tarım ve Orman Bakanlığına devredilmiştir (Anonim, 2021c). Şirketlere veya fabrikalara tahsis edilen pancar şekeri kotalarının üretim ve arz garantisini için gerekli olan şeker pancarı, belirlenen ekim alanlarından, üreticiler veya temsilcileri ile şirketler veya fabrikalar arasında sözleşme düzenlenmesi suretiyle temin edilir. Şirketler, kendilerine tahsis edilen pancar şekeri kotalarını karşılamak üzere sözleşme yapmadan önce; üreticiler ile bu üreticilere tahsis edilecek A ve B kotası şeker pancarı miktarının tespitine ilişkin esasları ve uygulanacak münavebe metodunu Bakanlığa bildirir. Şirketler, bildirdikleri münavebe dönem ve esaslarına uygun ekim yaptırmakla yükümlüdür. Uygulanan kota sistemi, A ve B kotası ve C şekeri şeklinde belirlenmiştir. A kotası; Yurt içi talebe göre üretilen ve pazarlama yılı içinde iç pazara verilebilen şeker miktarını, B kotası; A kotasının belli bir oranına karşılık gelen ve güvenlik payı için bulundurulmak üzere üretilen şeker miktarını, C şekeri: A ve B kotaları dışında üretilen ve yurt içinde pazarlanamayan şeker ile işlenmek üzere ihraç kaydıyla temin edilen ham ve beyaz şekeri temsil eder (Resmî Gazete,2021).

Hammadde ve Şeker Fiyatları Yönetmeliğine göre; hammadde fiyatları ve miktarı, üretim şartları, ekim nöbeti, tohum ekim ve mücadele, teslim ve alım şartları, fire tespiti, hammadde taşımaları, tarımsal destekler, yan ürünler, bedel ödemeleri, teknik ve cezai şartlar ile anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin hususların belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca sözleşmede, tespit edilen avans fiyat ile her üreticinin üreteceği ne A ve B kotası hammadde miktarının yer alması da gerekmektedir. A ve B kotaları dışında üretilen ve teslim edilen pancar ise; C pancarı olarak kabul edilir. C şekeri karşılığı pancarın alınıp alınmaması, şeker üreten gerçek ve tüzel kişiler ile üretici ve/veya üretici temsilcilerinin anlaşmasına bağlı olduğu belirtilmektedir. A ve B kotası şeker pancarı alım fiyatı, %16 polar şeker ihtiva eden 1 kg. firesi düşürülmüş pancarın fiyatı olarak ayrı ayrı belirlenir. Polar şeker varlığı %16'nın üstünde ve altında oluşacak her bir polarizasyon derecesi fazlalığı veya eksikliği için kaliteye göre verilecek fiyat şeker fabrikası işleten gerçek ve tüzel kişiler ile üreticiler veya üretici temsilcileri arasında varılacak mutabakata göre tespit edilir (Erdal, 2005; Resmî Gazete, 2021).

Araştırmada çiftçilerin fabrika özelleştikten sonra pancar kotalarında değişiklik olup olmadığı incelenmiştir (Tablo 9). Sonuçlar, çiftçilerin yaklaşık %52'sinin özleştirmeden sonra pancar kota miktarlarını aştıklarını %48'inin ise kota miktarlarının üzerine çıkmadığını göstermektedir. Sözleşmelerinde belirlenen pancar kota miktarını aşan çiftçiler C pancarı adı altında fabrikaya ürünlerini satabildiklerini belirtmişlerdir. Ancak bunun kendileri açısından dezavantajlı bir durum olduğunu çünkü şeker fabrikasının C pancarı kapsamında daha düşük bir fiyata ürün alımı yaptığını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan kotalarını dolduramayan veya aşan çiftçiler şartlar uygun olduğunda kendi aralarında da bir değişim yaptıklarını

belirtmişlerdir. Sonuç itibariyle sözleşmesindeki miktarın dışına çıkan çiftçilerin başka bir Pazara sunma şansı bulunmamaktadır.

Tablo 9. Çiftçilerin fabrika özelleştirildikten sonra pancar kotalarını aşma durumu
Table 9. The situation of farmers exceeding their quotas after the privatization of the factory

	Frekans	(%)
Kota aşımı var	42	51.9
Kota aşımı yok	39	48.1
Toplam	81	100.0

Çiftçilerin Turhal şeker fabrikasının özelleştirmesine yönelik düşünce ve görüşlerine yönelik bulgular Tablo 10 ve 11’de özetlenmiştir.

Tablo 10. Çiftçilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinin doğru bir karar olup olmadığı hakkındaki görüşleri
Table 10. Opinions of farmers about whether privatizing the sugar factory is the right decision

	Frekans		(%)
Özelleştirme yanlış	45		53.6
Özelleştirme doğru	39		46.4
Toplam	84		100.0
Doğru ise nedeni*	(%)	Yanlış ise nedeni*	(%)
Alım ve ödemelerin düzenli oluşu	84.6	Fabrikanın iyi yönetilemeyeceğini düşünüyorum	73.3
İleri teknolojiden yararlanılması	33.3	Şeker kalitesi düşecek	20.0
Kapasitenin yüksek oluşu	30.8	Üretim azalacak	20.0
Pancarları farklı şekillerde değerlendirebilmeleri	15.4	Alım ve ödemeler düzensiz olacak	13.3

*Birden fazla cevap verildiği için toplam %100’ü aşmaktadır.

Çiftçilere şeker fabrikasının özelleştirilmesinin doğru bir karar olup olmadığı sorulduğunda cevapların birbirine yakın olduğu görülse de yarından fazlasının bu kararı doğru bulmadığı belirlenmiştir. Özelleştirmeyi doğru bulmayan çiftçilerin sebepleri arasında en fazla fabrikanın iyi yönetilemeyeceği düşüncesi hâkim olmuştur. Diğer taraftan şeker pancarı alım ve ödemelerinin düzenli olması özelleştirmenin doğru bir karar olduğunu düşünen çiftçilerin en önemli nedeni olarak belirlenmiştir (Tablo 10). Bu sonuçlardan sonra çiftçilere, “şeker fabrikaları kimler tarafından işletilmeli” diye bir soru yöneltildiğinde; %42’sinin kamu tarafından, %22’sinin özel sektör, %21’inin üretici birlikleri ve %15’inin kooperatifler tarafından yönetilmesi şeklinde cevap verdikleri görülmüştür.

Araştırmada çiftçilerin özelleştirme öncesi ve sonrasında ürün satış bedelinin ödenme zamanına ait görüşleri incelenmiştir. Bulgular, çiftçilerin yaklaşık %84’ünün özelleştirme öncesi fabrikaya teslim etikleri şeker pancarının bedelinin kendilerine oldukça geç ödendiği yönünde bilgi verdikleri belirlenmiştir. Buna karşın özelleştirme gerçekleştikten sonra çiftçilerin sadece %4’ü ürün bedelini geç aldığını belirtmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Çiftçilerin özelleştirme öncesi ve sonrasında ürün satış bedelinin ödenme zamanına ait görüşleri

Table 11. Opinions of farmers before and after privatization on the time of payment of product sales price

Özelleştirme öncesi	Frekans	(%)	Özelleştirme sonrası	Frekans	(%)
Biraz gecikmeli alıyorum	12	16.2	Biraz gecikmeli alıyorum	78	96.3
Geç alıyorum	33	44.6	Geç alıyorum	3	3.7
Çok geç alıyorum	29	39.2	Çok geç alıyorum	0	0
Toplam	74	100.0	Toplam	81	100.0

2018 yılında Turhal şeker fabrikası özelleşmesiyle birlikte Kayseri şeker bünyesine katılmıştır. O günden beri fabrikanın ismi Kayseri şeker-Turhal şeker fabrikası olarak anılmaktadır. Kayseri Şeker'in %58.6'lık hissesinin Kayseri Pancar Kooperatifine, %11.1'lik hissesinin Türkiye Varlık Fonu, Konya şeker Amasya şeker beta ziraat pancar motor Pankobirlik ile birlikte diğer 24 pancar kooperatifinden, Alpullu, Balıkesir, Kastamonu, Eskişehir, Burdur, Konya, Ereğli, Uşak, Dinar, Elâzığ, Sivas, Muş, Akşehir-İlgın, Ankara, Çorum, Erzurum, Turhal, Erciş, Yozgat, Bor, Kırşehir pancar Kooperatifleri ile birlikte toplam 30 ortağı bulunmaktadır (Anonim, 2022).

Çiftçilerin yeni yönetimin uygulamaları hakkındaki görüş ve düşünceleri Likert ölçeğine göre incelenmiştir. Çiftçilerin ölçek sorularına katılım durumlarına yönelik istatistikler Tablo 12'de verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde; Çiftçiler Kayseri şeker üretim aşamasında tohum ve gübre gibi girdilerin temin edilmesinde ve ürünün fabrikaya taşınmasında destek verilmesi konusunda yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Buna karşın, yönetim tarafından hiçbir mekanizasyon desteği sağlanmadığı, şeker pancarı yetiştiriciliği hakkında herhangi bir eğitim ve bilgilendirme yapılmadığı ve diğer pancar üreticileri ile kendilerini bir araya getiren ortamların oluşturulmadığı ifade edilmiştir. Son olarak çiftçiler Kayseri şekerin kooperatif olmasının güven verip vermediği konusunda da kararsız kalmışlardır (Tablo 12).

Çalışmada çiftçilerin fabrikanın özelleştirme öncesi ve sonrasındaki şeker pancarı yetiştirme durumları incelenmiştir. Yukarıda verilen bilgilerden de Anlaşılacağı üzere şeker pancarı üretimi her yıl üreticilerle yapılan "Şeker Pancarı Üretim Sözleşmesi" esaslarına uygun olarak yapılmaktadır. Bu durumda özelleştirme uygulamasının pancar ekim alanlarına, üretim, verim ve kota miktarlarına ve fabrikanın pancar alım fiyatlarına etkisine yönelik yapılan karşılaştırma analizi önemlidir. Bu analiz için Wilcoxon t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 12.Çiftçilerin fabrikanın uygulamalarından memnuniyet durumları
Table 12. Satisfaction of the farmers with the practices of the factory

Algılar	Tamamen Katılmıyor	Katılmıyor	Kısmen Katılıyor	Katılıyor	Tamamen Katılıyor	Ort.	Std. Sapma
	1	2	3	4	5		
	%	%	%	%	%		
Kayseri şekerin kooperatif olması güven verir	21.0	4.9	16.0	35.8	22.2	3.33	1.43
Şeker pancarı üretiminde Kayseri şekerin destekleri yeterlidir	38.3	6.2	39.5	13.6	2.5	2.35	1.19
Kayseri şeker tarafından şeker pancarı hakkında eğitim ve bilgilendirme yapılır	49.4	14.8	22.2	12.3	1.2	2.01	1.15
Kayseri şeker fabrikası üretim sırasında (pestisit, tohum, gübre) girdi temininde yardımcı olur	14.8	2.5	18.5	40.7	23.5	3.55	1.29
Kayseri şeker fabrikası diğer pancar üreticileri ile bir araya getirir	53.1	21.0	11.1	13.6	1.2	1.88	1.14
Kayseri şeker fabrikası tarımsal mekanizasyon desteği sağlar.	67.9	16.0	6.2	7.4	2.5	1.60	1.05
Kayseri şeker fabrikası pancarının fabrikaya taşınmasında destek verir	9.9	1.2	14.8	32.1	42.0	3.95	1.23

Tablo 13.Özelleştirme öncesi ve sonrası çiftçilerin şekerpancarı ekim alanı ve üretimindeki değişimler
Table 13. Changes in sugar beet cultivation area and production of farmers before and after privatization

	Ort.	Std. Sapma	Önem seviyesi
Özelleştirme öncesi şeker pancarı ekim alanı(da)	19.16	16.00	0.000
Özelleştirme sonrası şeker pancarı ekim alanı(da)	31.43	32.56	
Özelleştirme öncesi şeker pancarı üretimi (ton)	141.94	125.88	0.001
Özelleştirme sonrası şeker pancarı üretimi (ton)	224.42	234.72	
Özelleştirme öncesi verim (ton)	8.23	6.44	0.309
Özelleştirme sonrası verim (ton)	7.42	1.59	
Özelleştirme öncesi şeker pancarı kotası (ton)	145.25	123.73	0.001
Özelleştirme sonrası şeker pancarı kotası (ton)	221.98	231.76	
Özelleştirme öncesi şeker pancarı alım fiyatı (TL)	224.38	35.59	0.000
Özelleştirme sonrası şeker pancarı alım fiyatı (TL)	416.63	34.14	

Wilcoxon t testi ile özelleştirme öncesi ve sonrası ele alınan 2 bağımlı değişken arasındaki farklar karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Özellikle özelleştirme öncesinde şeker pancarı ortalama ekim alanının 19 dekardan özelleştirme sonrasında 31'da çıkmış olması dikkat çekicidir. Bu durum doğal olarak kota ve üretim miktarını da artırmıştır. Kayseri Şeker bünyesine katılan Turhal Şeker

Fabrikasının, ilk kurulduğu yılda günde 1.000 ton üretim kapasitesine sahip olduğu tarihi değeri korunarak modernize edildikten sonra üretim kapasitesinin 8.400 tona ulaştığı ifade edilmektedir (Anonim, 2022). Bu da ekim alanları ve kota artışında önemli bir etki oluşturmaktadır.

Çiftçilerin şeker pancarı ekimi konusunda kararlarını etkileyen en önemli faktör pancar alım fiyatlarıdır. Şeker pancarı fiyatları veya avans fiyat her yıl, şirketler ile üretici veya üretici temsilcileri arasında, pancar ekiminden önce Ekim ayında başlayacak müzakereler sonucunda; yıllık enflasyon oranı, üretici maliyetlerindeki artış, dünya pancar fiyatları ve alternatif ürün paritesi dikkate alınarak en geç Kasım ayı sonuna kadar varılacak mutabakatla belirlenir. Avans fiyat belirlenmesi durumunda kesin fiyat, izleyen yılın en geç Ekim ayında aynı usulle belirlenir (Resmî Gazete,2021). Çalışmanın yapıldığı yıl olan 2021 yılında A kotası şeker pancarı baz alım kesin fiyatı 420 TL/ton olarak belirlenmiş, pancardaki şeker varlığı nedeniyle fiili alım fiyatı 423 TL/ton olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, A kotası üzerinde üretilen 2021 yılı ürünü net (firesi düşürülmüş) bir ton C pancarı alım fiyatı ise 315 TL olarak tespit edilmiştir (Anonim, 2021c).

Diğer taraftan verim değerlerinde çiftçiler özelleştirme öncesi dekara yaklaşık 8 ton, özelleştirme sonrası ise dekara yaklaşık 7.5 ton aldığını ifade etmişlerdir. Verim değerlerinde iklimsel faktörlerin etkisi oldukça önemlidir. Tarımsal üretimin genel özelliği nedeniyle iklim koşullarından çok fazla etkilenmesi, hastalık ve zararlıların da etkisiyle ürün arzında yaşanan dalgalanmaları da beraberinde getirmektedir (Erdal ve Erdal, 2008).

Sera gazı salımlarının neden olduğu iklim değişikliği tarımsal üretim için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu anlamda emisyonları tetikleyen unsurların belirlenmesi ve azaltıcı politikalar geliştirilmesi tüm sanayi kollarını karşılıklı etkilemektedir (Ayyıldız ve Erdal, 2021). Türkiye’de son 10 yıldır pancar verim ortalaması 5-7 ton/da arasında gerçekleşmektedir. Pancar bir münavebe bitkisi olup, bölgesel özelliklere göre dört yılda veya üç yılda bir ekilmektedir. Pancar tarımında maliyetleri düşürmek ve üretici gelirlerini yükseltmek amacıyla verim ve kaliteyi artırma çalışmalarının yapılması ve pancar ekim alanlarında modern tarım tekniklerinin uygulanması oldukça önemlidir. Bu anlamda toprak işleme, kaliteli tohum kullanma, gübreleme, sulama ve mekanizasyon tedbirleri ile verim ve kalitenin artırılması sağlanabilir. Diğer yandan sürdürülebilir tarımın ön koşullarından birisi enerji kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasıdır. Tarım ürünleri üretimindeki sürekli artış, yoğun bir şekilde kimyasal gübrelerin, ilaçların, makine kullanımının ve diğer doğal kaynakların kullanımını arttırmaktadır (Erdal vd., 2009). Bu anlamda girdilerin etkin kullanımı çok önemlidir.

Çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile özelleştirme sonrası pancar üretim kararlarında değişiklik yapma durumları arasındaki ilişkinin farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için ki-kare testi yapılmıştır. Test sonucuna göre, çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile özelleştirme sonrası üretim kararlarında değişiklik yapma durumları arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir ($P < 0.05$) (Tablo 14). Genel olarak özelleştirme sonrası çiftçilerin yaklaşık %52’sinin bir değişiklik yapmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında özelleştirme kararının doğru bulan çiftçilerin %38.5’inin pancar üretim alanlarında bir artış yaptığı, özelleştirmeyi doğru bulmayan çiftçilerin ise %26.2’sinin üretim alanında azaltma yaptığı görülmüştür.

Tablo 14: Çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile özelleştirme sonrası değişiklik yapma durumları arasındaki ilişki

Table 14: The relationship between farmers' perspectives on privatization and their post privatization changes

		Özelleştirme doğru karar mıydı? (%)		Genel
		Evet	Hayır	
Çiftçilerin özelleştirme sonrası değişiklik yapma durumları	Üretim alanımı azalttım	15.4	26.2	21.0
	Üretim alanımı artırdım	38.5	11.9	24.7
	Makine-ekipman aldım	5.1	0	2.5
	Değişiklik yok	41.0	61.9	51.9
	Toplam	100.0	100.0	100.0
	$X^2:10.755$ Df:3 P değeri: 0.013			

Çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile gelir-gider durumları arasındaki ilişkinin farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için khi-kare testi yapılmıştır Test sonuçları Tablo 15'de verilmiştir. Test sonuçlarına göre, çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile gelir-gider durumları arasındaki ilişkinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir, ($P<0.05$).

Çiftçilerin gelir-gider durumlarıyla özleştirme kararı karşılaştırıldığında genel olarak şeker pancarı üretiminden elde ettiği gelirin maliyetlerinin çok azını karşıladığı (%77.4) cevabı öne çıkmaktadır. Özellikle gelir durumu daha düşük olan çiftçilerin ürünün maliyetini karşılamadığı (%88.9) gerekçesiyle özleştirmenin yanlış bir karar olduğunu savunurlarken, geliri daha yüksek olan ve ürün maliyetini karşılayabildiğini söyleyen çiftçilerin, özelleştirme kararına pozitif baktığı (%30.8) tespit edilmiştir (Tablo 15).

Tablo 15: Çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile gelir- gider durumları arasındaki ilişki

		Çiftçilere göre özelleştirme (%)		Toplam
		Doğru	Yanlış	
Çiftçinin gelir- gider durumları	Çok azını karşılıyor	64.1	88.9	77.4
	Önemli bir bölümünü karşılıyor	30.8	8.9	19.0
	Tamamını karşılıyor	5.1	2.2	3.6
	Toplam	100.0	100.0	100.0
$X^2:7.404$ Df:2 P değeri:0.025				

Çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile şeker pancarı üretiminin geleceği hakkındaki görüşleri arasındaki ilişkinin farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için khi-kare testi yapılmıştır (Tablo 16). Test sonuçlarına göre çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile şeker pancarı üretiminin geleceği hakkındaki görüşleri arasındaki ilişkinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir, ($P<0.05$).

Tablo 16: Çiftçilerin özelleştirmeye bakış açıları ile şeker pancarı üretiminin geleceği arasındaki ilişki

Table 16: The relationship between farmers' perspectives on privatization and the future of sugar beet production

Çiftçilerin şeker pancarı üretiminin geleceği hakkındaki görüşleri		Çiftçilere göre özelleştirme (%)		Toplam
		Doğru	Yanlış	
	Üretime devam edilecek	51.3	24.4	36.9
	Üretim daralacak ve bitecek	17.9	51.1	35.7
	Üretim hızla artacak	2.6	0	1.2
	Şekerde dışa bağımlılık artacak	2.6	13.3	8.3
	Bir değişiklik olmayacak	25.6	11.1	17.9
	Toplam	100.0	100.0	100.0
X ² :17.043 Df:4 P değeri:0.002				

Tablo 16'daki sonuçlar çiftçilerin özelleştirmeyi doğru bulma ve bulmama durumlarına göre üretimin devamı ya da daralıp bitmesi yönünde yoğunlaşmıştır. Bu yöndeki cevaplar neredeyse başa baş ilerlemiştir. Yani özelleştirmeyi doğru bulan çiftçilerin %51.3'ü üretime devam edeceğini, özelleştirmeyi doğru bulmayan çiftçilerin %51.1'i üretimin daralıp bitebileceğini belirtmiştir. Çiftçilerin bu düşüncelerinin önemli bir nedeni olarak şeker pancarının diğer ürünlere oranla iklim değişikliğinden doğrudan etkilenmesi ve bölgede şeker pancarına alternatif olacak birçok bitkinin yetiştirilebilmesidir. Örneğin; 2021-2022 sezonunda Tokatta kuraklık olması pancardaki polar oranının düşük olmasına sebep olmuş ve bu da çiftçilerin belirlenen alım fiyatından daha düşük fiyatlara şeker pancarlarını satmak zorunda bırakmıştır. Bu durum sezon bazlı düşünen çiftçinin üretimdeki şevkini kıran önemli bir durumdur. Araştırmanın yapıldığı birkaç köyde HES ve benzeri su kaynakları üzerinde yapılan çalışmalar çiftçilerin su kaynaklarından daha az yararlanmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan çiftçilerin %18'i özelleştirmeye bağlı olmaksızın pancar üretiminde herhangi bir değişikliğin yaşanmayacağını ileri sürmüşlerdir.

4. Sonuç

Özelleştirme politikasının şeker pancarı çiftçilerinin üretimlerini ne yönde etkilediğini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, özel fabrika ve yönetim farkının çiftçi üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur. Tokat merkez ilçesinde şeker pancarı üretim faaliyeti gösteren çiftçilerin orta yaş üzeri ve eğitim düzeyinin düşük olması modern tarım ve modern işletme yönetimi anlayışından uzak, yenilikçi yaklaşımları zor kabullenen bir davranışı da beraberinde getirmektedir. Çiftçilerin büyük bir çoğunluğunun şeker pancarına alternatif ürünler olan buğday ve mısır yetiştirdiği belirlenmiştir. Bölge ikliminin ılıman olması ve birçok değerli ovaya sahip olması yörede yaşayan çiftçilerin farklı çeşitte bitki türünü yetiştirmesine imkân vermektedir. Son dönemlerde özellikle mısır yetiştiriciliğine olan ilgi artmıştır. Mısır üretiminin şeker pancarına oranla girdi maliyetinin düşük olması, yetiştirme olanaklarının daha kolay olması, ekonomik getirisinin yüksek olması gibi nedenlerden dolayı tercih edildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun yöredeki şeker pancarı üretimini negatif yönde etkileyeceği söylenebilir. Çiftçilerin üretim ve pazarlamadaki en büyük sorunlarının ise fiyat düşüklüğü olduğu belirlenmiştir. Girdi maliyetlerinin çok yüksek olması toplam maliyeti artıran en büyük unsurdur. Bununla birlikte, üreticiler şeker pancarı alım fiyatının girdi maliyetlerini karşılamadığını ifade etmektedirler. Sözleşmeli üretim modeli uygulanan şeker

pancarında çitçinin bağlı olduğu şeker fabrikası tek alıcı konumundadır. İklim değişikliğine çok duyarlı bir bitki olan şeker pancarında verim değerleri ve polar oranları bir üretim sezonundan diğerine farklılık göstermektedir. Şeker pancarı alım fiyatları her yıl şeker ve hammaddeleri yönetmeliği uyarınca açıklanmakta ve şeker pancarındaki polar oranlarına göre artıp azalabilmektedir. Bu da çiftçinin ekonomik açıdan memnuniyetsizliğine sebep olmaktadır.

Araştırma sonucunda çiftçilerin çoğunluğunun Kayseri şeker bünyesine geçen Turhal şeker fabrikasının özelleştirilmesinin doğru bir karar olmadığını ve yeni yönetimin uygulamalarını yeterli bulmadıkları belirlenmiştir. Diğer taraftan çalışmada özelleştirme öncesi ve özelleştirme sonrası yapılan karşılaştırmalar ve testler sonucunda özelleştirme politikasının şeker pancarı ekim alanında, üretim, verim ve kota miktarında ve alım fiyatında olumsuz bir etki yaratmadığı belirlenmiştir. Aksine özelleştirme sonrası şeker pancarı ekim alanı, üretim miktarı, kota ve alım fiyatlarında artış yaşandığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, pancar şekeri üretiminde ekonomik verimliliği ve karlılığı artırmak, yeni teknolojiler ile rekabet gücünü artırmak ve yenileme yatırımlarının genel bütçe üzerindeki baskısını azaltmak için gerçekleştirilen özelleştirme ile 86 yıldır kamu idaresinde olan Turhal şeker fabrikası Kayseri şeker bünyesine katılmıştır. Uzun yıllar boyunca devletin fabrikasına hammadde üreten çiftçiler, özel sektörün yönetim şekline karşı bir ön yargı ve güvensizlik duygusu taşımaktadırlar. Oysaki üretim alanı ve miktarların eskiye göre hissedilir düzeyde artışı gözlemlense de bölge çiftçisinin zamanla yeni duruma alışması ve güven duygusu kazanması için özellikle fiyat-maliyet dengesi açısından devletin arkasında olduğunu hissetmesi önemlidir.

Şekerin stratejik bir ürün olması, şekerin ana hammaddesi olan şeker pancarının önemli bir çiftçi ailesi açısından hem ekonomik hem de sosyal kazanımının olması ve birçok sektöre bağlantılı olması korumacı politikalarla desteklenmesini ve izlenmesini gerektirmektedir. Şeker fabrikaları özelleştirildiğinde dahi devletin şeker arzının sürdürülebilirliğine yönelik denetimlerinin ve şeker pancarı üreticilerine desteğinin devam etmesi önem arz etmektedir.

5. Teşekkür

Bu çalışma TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2021 yılı 2. Dönemde 1919B012112711 Numara ile finansal destek alan projenin çıktısıdır. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

6. Kaynaklar

- Anonim. (2021a). *Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü İstatistikler (2015-2021)*. Tokat: Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.
- Anonim. (2021b). *Türkiye Şeker Sektörüne İlişkin Sorular*. Tarım ve Orman Bakanlığı Şeker Dairesi Başkanlığı.
- Anonim. (2021c). *2021 Sektör Raporu*. Türk Şeker: <https://www.turkseker.gov.tr> adresinden alındı
- Anonim. (2022). *Kayseri Şeker*. Özelleştirme İdaresi Kayseri Şeker'deki Hisselerini Varlık Fonuna Devretti: <https://www.kayseriseker.com.tr> adresinden alındı
- Ayyıldız, M., & Erdal, G. (2021). The Relationship Between Carbon Dioxide Emission and Crop and Livestock Production Indexes: A Dynamic Common Correlated Effects Approach. *Environ Sci Pollut Res*(28), 597-610.
- Ayyıldız, M., & Erdal, G. (2021). The Relationship Between Carbon Dioxide Emission and Crop and Livestock Production Indexes: A Dynamic Common Correlated Effects Approach. *Environ Sci Pollut Res*(28), 597-610.

- Çiçek, Ö., & Acar, O. K. (2018). Türkiye'de Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesi ve İstihdam Üzerine Etkileri. *FSECON International Congress on Social Sciences Proceedings Book*, , 110-120.
- Er, C. (2001, Nisan-Haziran). Şeker Kanunu ve Getirdikleri. *Ekin Dergisi*(16).
- Erdal, G., & Erdal, H. (2008). Kuru Soğanda Üretim-Fiyat Etkileşimi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 33-39.
- Erdal, H. (2005). Türkiye Şeker Sanayinin Yapısı ve 4634 Sayılı Şeker Kanununun Değerlendirilmesi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri*. Doktora tezi. Tokat ss. 137.
- Erdal, H., Esengün, K., & Erdal, G. (2009). The Functional Relationship between Energy Inputs and Fruit Yield: A Case Study of Stake Tomato in Turkey. *Journal of Sustainable Agriculture*, 33(8), 835-847.
- Kendirli, S. (2018). Özelleştirme Kapsamında Gıda Sektörü Analizi ve Türk Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesi. *International Conference On Eurasian Economies*, 296-304.
- Kızılaslan, H., & Gürler, A. Z. (2000). *Tarıma Dayalı ve Tarıma Bağlı Sanayi İşletmeleri Yönetim Sürecinde Kuruluşları ve Organizasyonları*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Polat, E. (2019). Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Şeker Fabrikalarında Özelleştirmenin İstihdam ve Üretim Üzerine Etkileri. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı*.
- Resmî Gazete (2021). Şeker ve Hammaddeleri Yönetmeliği, Sayı: 31502, 5 Haziran 2021.
- TÜİK. (2020). *Türkiye İstatistik Kurumu*. Tük şeker pancarı verileri: <https://www.tuik.gov.tr> adresinden alındı